

მარპ ჭვენი

ჰაკლერი ფინის თავგადასავალი

ინგლისურიდან თარგმნეს
ზაზა ჭილაძემ და გია ჭუმბურიძემ

გამოცემისა და განვითარების
თავისებულებები

MARK TWAIN

THE ADVENTURES OF HUCKLEBERRY FINN

Translated by **Zaza Tchiladze** and **Gia Tchumburidze**

გაკვეთილების შემდეგ საკითხები

პროექტის ავტორი გვანცე ჯობავა

რედაქტორები	ნატო გორდელაძე
დამკაბადონებელი	ზვიად კვარაცხელია
გარეკანის დიზაინერი	ვიოლა ჭულუშვილი
	თეონა ჭანიშვილი

ISBN 978-9941-31-056-0

© გამომცემლობა „ინტელექტი“, 2019.

შენიშვნა: ნებისმიერი პირი, ვინც ამ მონათხობში რაიმე ფარული აზრის ამოკითხვას შეეცდება, მკაცრად დაისჯება; ის, ვინც მასში ზნეობის გაკვეთილს დაუწყებს ძებნას, გადასახლებას ვერ გადაურჩება; ხოლო ერთიანი ქარგის მჩხრეკელნი – დაიხვრიტებიან უშუალოდ ავტორის ბრძანებითა და გენერალ-გუბერნატორის საარტილერიო სამსახურის მეთაურის მიერ.

ახსნა-განმარტება: მეტი დამაჯერებლობისთვის, წიგნში რამდენიმენაირი კილოკავი გამოვიყენე – კერძოდ, მისურელი ზანგების ნაუბარი; მიყრუებული სამხრეთ-დასავლეთის მცხოვრებთა მეტყველების უკიდურესი გამოვლინება; ფაიქ-ქაუნთის ბინადართა საყველპურო ენა და ამ უკანასკნელის ოთხი შედარებით ზომიერი ნაირ-სახეობა. თითოეულის თავისებურებანი არც ალალბედზე ამირჩევია და არც ჰაიპარად, პირიქით – შერჩევას საფუძვლად თითოეულ ამ კილოსთან ჩემი პირადი და საფუძვლიანი გაშინაურება-გათვიცნობიერება განაპირობებდა.

ეს განმარტება მხოლოდ იმისთვის დამჭირდა, რომ მის გარეშე ბევრმა მკითხველმა ეგებ იფიქროს – წიგნის ყველა გმირი ერთნაირად ცდილობს ლაპარაკს და ამ საქმიდან არაფერი გამოსდითო...

ავტორი

Թոյմեդյօնիս ագրոլոյ:
մուսունակութան ճածունակութան

Թոյմեդյօնիս քրոն:
XIX և առաջին 40-ամական բնական պատճենահանությունները

თავი |

მოსე თურმა შამბარში უპოვიათ

თუ აქამდე არ წაგიკითხავთ „ტომ სოიერის თავგადასავალი“, მაშინ აბა, მეც არ გეცნობებით; თუმცა ეგ არაფერი – ის წიგნიც ბატონმა მარკ ტვენმა დაწერა და მეტნილად, სიმართლეც ილაპარაკა; რაღაც-რაღაცები კი გამოიგონა, ოღონდ ძირითადში მაინც არ ტყუოდა. ისე, მაგასაც არა უშავს: ცხოვრებაში არავინ შემხვედრია იმისთანა, ერთი-ორჯერ მაინც არ წამოცდენოდა ტყუილი. ეგეთი ცხადია, მარტო დეიდა პოლი, ქვრივი და კიდე ალბათ, მერი თუ ვიცი. დეიდა პოლი (ეგ ტომის დეიდაა, ჩემი არა), მერიცა და ქვრივი დაგლასიც ნახსენები არიან იმ წიგნში, რომელზეც უკვე გითხარით – პატარ-პატარა გამონაგონი რო არა, შიგ ცარიელა სიმართლე ეწერებოდა-მეთქი.

ახლა გეტყვით, როგორ მთავრდება ის ამბავი: ტომმა და მე გამოქვაბულში ყაჩაღების დამალული განძი ვიპოვეთ და გავმდიდრდით; თითოს ექვს-ექვსი ათასი დოლარი გვერგო, სულ ოქროთი. მაგარი სანახავი კი იყო ერთად დახვავებული ეს ამხელა ფული. მოკლედ, ჩვენი ქონება მოსამართლე თეთჩერმა დააპინავა – ბანკში შეიტანა და მერე მთელი წელი დღეში ერთ დოლარს ვიღებდით სარგებელს. კაცმა არ იცის, ამოდენა თანხა სად უნდა წაგველო! მე ქვრივმა დაგლასმა მიშვილა და პირობაც დადო, რიგიანად გავზრდიო. ოღონდ ერთთავად ოთხ კედელში გამომწყვდევა დიდი

ვერაფერი სახარპიელო გამოდგა, მით უფრო, ქვრივიც სულ სიბეჯითე-წესიერებაზე ჩიჩინით მიბურღავდა ტვინს. ბოლო-ბოლო, მეც ამომასხა, დავკარი ფეხი და გამოვიქეცი – ჩავიცვი ჩემი ძველმანები, ისევ იმ შაქრის კასრში შევძვერი და როგორც იქნა, შვებით ამოვისუნთქე. ოღონდ ეგაა, ტომ სოიერმა მალევე მომაგნო, მითხრა – საყაჩალოდ სულ კაი-კაი ბიჭებს ვაგროვებ და შენც შემომიერთდი თუ გინდა, ოღონდ ჯერ ქვრივთან უნდა დაბრუნდე და ყველაფერი დაუჯეროო. რა მექნა, დავყაბულდი.

ქვრივი ცრემლად დაიღვარა, სულ საბრალო გზააბნეული ბეკეცა და კიდევ სხვა რაღაც ეგეთები მეძახა, ოღონდ ცხადია, ეგ საწყენად არ მიმიღია. ისევ სულ ახლად გახა-მებულებში გამომაწყო და მეც მთელი დღე გაკოჭილივით დავბორიალობდი, ოფლში გაღვრილი. ასე რომ მთლად ძე-ლებურად წავიდა ყველაფერი. სავახშმოდ დასაძახებლად, ქვრივი ზანზალაკს ააწკრიალებდა ხოლმე და ბიჭი იყავი, სუფრასთან მისვლა დაგეგვიანა! თუმცა რა, დროზე მისულ-საც მაშინვე ვინ გაცლიდა ლუკმის ჩადებას: ჯერ უნდა და-ლოდებოდი, სანამ თავჩახრილი ქვრივი ლოცვის სიტყვებს არ ჩააბულბულებდა. ისე, საჭმელს მართლა არა უშავდა – ერთი ეგაა, ყველაფერი ცალ-ცალკე ეწყო თეფშებზე, მე კი სხვანაირად ჭამას გახლდით ნაჩვევი: რა ჯობია, როცა ათასნაირ ნაყარნუყარს ერთად მოუყრი თავს ქვაბში, ბლო-მა წვენით გააჯერებ, მერე კარგად გადაურევ ერთმანეთში და ბოლოს, ყელშიც სულ იოლად გადაუძახებ.

ნავახშმევს, ის თავისი წიგნი გადმოიღო და იმ ადგი-ლის კითხვა წამოიწყო, მოსეს რო პოულობენ შამბნარში. ამბავმა ისე გამიტაცა, ერთი სული მქონდა გამეგო, მერე რა მოხდებოდა; არადა, უცბად დასცდა – ეს ჩვენი მოსე თურმე ჯერაც უხსოვარ დროში მომკვდარიყო და მეც მა-

შინვე გამიქრა ცნობისწადილი: მართალი გითხრათ, სულ მახატია გაღმა გასულების ავანჩავანი.

ცოტა ხანში გაბოლება მომინდა და ქვრივს ნებართვა ვთხოვე. გაგიგონიათ?! ქვა ააგდო და თავი შეუშვირა – საშინელი ჩვევაა, დიდი უმსგავსობა და როგორმე უნდა მოიშალოო. სხვებიც შემხვედრიან ამნაირები, აიკვიატებენ ხოლმე რაღაცას, რის გაგებაშიც არ არიან... ამ ქალმაც, ჯერ იყო და მოსე-მოსეო, აიჩემა, ვითომდა მაგის სახლი-კაცი ყოფილიყო, ანდა საერთოდ ვინმეს რამეში გამოადგებოდა ამდენი ხნის მკვდარი; მე კიდე, არ დაიზარა და იმის-თვის მამუნათა, რაც ცოცხალ და საღ-სალამათ ადამიანს მართლა გულს გამიხარებდა. ჩვენში დარჩეს და, თითონ ხო არ ამბობს უარს ბურნუთის ყნოსვაზე? აპა რა, თავისთვის ყველაფერი მოსულა!

მისი შინაბერა და – სათვალიანი, გაჩენიკული მისს უოთ-სონი, სწორედ ახლახან ჩაუსახლდა ქვრივს და მის ჭერქვეშ დაბინავების პირველივე დღიდან ჩემთვის წერა-კითხვის სწავლება აიკვიატა. თითქმის მთელი საათი მაცვა ჯვარს, სანამ ისევ ქვრივს არ შევეცოდე და უნდა გითხრათ, სწორედ სულზე მომისწრო – მეტის გამძლები აღარ ვიყავი! თუმცა, მერე კიდე მთელი ერთი საათი ახლა უკვე მოწყენილობა მკლავდა, ვიჯექი სკამზე და ადგილს ვერ ვპოულობდი: მისს უოთსონი ამიხირდა – ფეხები ჩამოწიე, ჰაკლბერი! სკამს ნუ აჭრაჭუნებ, ჰაკლბერი! ეგრე ნუ იკუზები, ჰაკლბერი!.. ბოლოს კი დამთენარება-გაზმორებაც ამიკრძალა, რას გავს ეგ შენი საქციელიო. აი, როცა ქადაგად დავარდა – სად შეიძლებოდა მოვხვედრილიყავი ამგვარი უსაქციელობის გამო, პირდაპირ ვაჯახე – ნეტა ეგეთ ადგილას ამომაყოფინა თავი-მეთქი. კინალამ გაგიჟდა, ოღონდ მე მისი წყენინება არც მიფიქრია – უბრალოდ, ასე ერთ ადგილას

ჯდომა აღარ შემეძლო, ოღონდ იმისგან თავი დამეღწია და სულერთი იყო, სად მოვხვდებოდი. არადა გადაირია – ეგ როგორ ამოუშვი პირიდან, მე მაგისთანა რამეს ცოცხალი თავით ვერ ვიტყოდი და საერთოდაც, ვცდილობ ისე გავატარო ცხოვრება, უცოდველთა სამყოფელში მოვხვდეო და მეც იგივე მირჩია. აბა რა გითხრათ, იმქეყნადაც მის გვერდით ყოფნა ნამდვილად არ მხიბლავდა და ამიტომაც გადავწყვიტე, ყველა ღონე მეხმარა ამის თავიდან ასარიდებლად. ხმამაღლა მაინც აღარაფერი მითქვამს: მოგებით ვერაფერს მოვიგებდი და მეტი შარი რაღად მინდოდა.

თითონ კი ეტყობა საღერღელი აეშალა – ვერა და ვერ მოამთავრა იმ სანუკვარი ადგილის ქება-დიდება: სხვა საქმე არაფერი გექნება იქ, ქნარს ააჟღერებ და ხმასაც ააყოლებ, ასე იქნება სამარადისოდო. დიდად არც ეს დამჯდომია ჭკუაში, ოღონდ საკუთარი აზრის გამოთქმას ამჯერადაც მოვერიდე; მარტო ის ვკითხე – როგორ გგონიათ, ტომ სოიერი თუ მოხვდება მასეთ ადგილას-მეთქი და – გამორიცხულიაო, მომახალა პასუხად. გულზე მომეშვა, მინდოდა მე და ტომი ყოველთვის ერთად ვყოფილიყავით.

მისს უოთსონი თავს არ მანებებდა, სულ რაღაცას ჩამჩიჩინებდა; მეც მოვინწყინე და ყურები ჩამოვყარე. მოგვიანებით ოთახში ზანგებსაც უხმეს, ყველამ ერთად ვილოცეთ და მერე დასაძინებლად წავედ-წამოვედით. მეც ჩემს ოთახში ავედი, ნალევი სანთელი მაგიდაზე დავდე, თითონ კი ფანჯარასთან მიდგმულ სკამზე ჩამოვჯექი; გულით შევეცადე რამე გასახარი გამეხსენებინა, თუმცა ამ საქმი-დან არაფერი გამოვიდა: ისე მომეძალა მარტოობა, ლამის სიკვდილი ვინატრე. ცაზე ვარსკვლავები ანათებდნენ, ტყე-ში ჩემზე კიდე უფრო მოწყენილი ფოთლები შრიალებდნენ, სადღაც შორს ჭოტმა დაიკივლა – ეტყობა, ვიღაცა უკვე

მომკვდარიყო, უფეხურას ხმიანობა და ძალლის ყმუილი კი კიდევ ვიღაც სხვის მოახლოებულ აღსასრულს მოასწავებდა. ქარი ცდილობდა, ჩურჩულით ეთქვა რაღაც ჩემთვის, არა-და ვერ ვხვდებოდი, რა უნდოდა და მთელ ტანში ზედიზედ რამდენჯერმე დამიარა ურუოლამ. ცოტა ხნის შემდეგ, ტყი-დან ზუსტად იმნაირი ხმა გაისმა, გარდაცვლილის სული რო გამოსცემს ხოლმე, როცა სათქმელი დაუგროვდება, ოღონდ ვერავის აგებინებს, ვეღარც საფლავში მოუსვენია და ლამღამობით ასე დამწუხრებული დაეხეტება აღმა-დაღ-მა. შიშისგან გულმონურულმა, ვინმე ხმის გამცემი მაინც ვინატრე; ამ დროს, უცებ ობობა შემაცოცდა მხარზე; წკი-პურტით მოვიშორე, ის კი პირდაპირ სანთლის ალს დაეცა; აზრზე მოსვლაც ვერ მოვასწარი, ისე დაიხრუკა.

ვინმეს თქმა რად მინდოდა, მშვენივრად ვიცოდი ეს რა ცუდი ნიშანიცაა. ნამდვილად რაღაც უბედურება მელოდა და ამის გაფიქრებაზე მთლად დავიზაფრე. საჩქაროდ ნა-მოვხტი, სამჯერ ზედიზედ შემოვტრიალდი ქუსლებზე, თან გამალებული ვიწერდი პირჯვარს. ამას რო მოვრჩი, ახლა თმის ერთი ბლუჭა ძაფით შევიკარი, ალქაჯების დასა-ფრთხობად. ბოლომდე მაინც ვერ დავმშვიდდი: ასე მაშინ იქცევიან ხოლმე, როცა შემთხვევით ნაპოვნ ნალს კართან არ მიაჭედებენ და ისევ სადღაც მიაკარგავენ, ოღონდ ჯერ არავისგან გამეგონა, ძაფით თმის შეკვრა ობობის მოკვლის-თვისაც თუ აგარიდებს უბედურობას.

ერთიანად აცახცახებული, ისევ სკამზე ჩამოვჯექი და ჩიბუხი გავანყვე; სახლში უკვე ყველას ღრმა ძილით ეძინა და ქვრივიც თავზე ვერ ნამადგებოდა. კარგა ხნის შემდეგ, შორიდან საათის რეკვა მოისმა: ბუმ! ბუმ! – ზედიზედ თორ-მეტჯერ. ამის შემდეგ ისევ სიჩუმემ დაისადგურა, უწინდელ-ზე უფრო მეტად დადუმდა არემარე. მარა სულ მალე, სიბ-

ნელეში ტოტმა გაიტკაცუნა – ეტყობა, ხეებშორის ვიღაცა მოიკვლევდა გზას; გავშეშდი და მივაყურადე; გარკვევით გავიგონე კატის კნავილი. ესეც ასე! – ძლივს გამინათდა გული. იმ კნავილს მეც მოგუდული კნავილით გავეპასუხე; მერე სანთელი ჩავაქრე და ფანჯრიდან ფარდულის სახურავზე გადავძვერი, იქიდან კი უკვე ეზოში ჩავსრიალდი და ხეების ჩრდილს შევერიე, სადაც – რაღა თქმა მაგას უნდა – ტომ სოიერი მელოდებოდა.

თავი ॥

ყაჩაღება დავდეთ ფიცი

ფეხაკრეფით გავუყევით ბილიკს ხეებს შორის, ქვრივის ბალის ბოლოსაკენ; თან წელში ვიხრებოდით, თავით ტოტებს რო არ გამოვდებოდით. უკვე სამზარეულოსთან მისულმა, ფეხი ანაზდად ხის ფესვს წამოვკარი და ჩემდა უნებურად, წამოვიყვირე. იქვე ჩავცუცქდით და გავილურსეთ; სამზარეულოს გამოლეპულ კართან მისს უოთსონის ახმახი ზანგი იჯდა, სახელად ჯიმი; მშვენივრად ვხედავდით, რადგან უკნიდან შუქი ეცემოდა; უცებვე წამოხტა, კისერი წაიგრძელა და თითქმის მთელი წუთი იდგა ასე, მიყურადებული; მერელა იკითხა, რომელი ხარ მანდაო.

ერთხანს ეტყობა, პასუხს ელოდებოდა, მერე თითონაც ფეხაკრეფით დაიძრა ადგილიდან და ზუსტად ჩვენ შორის გაჩერდა – შეგვეძლო ხელითაც შევხებოდით. მოკლედ, დრო გვარიანად გაიწელა, ირგვლივ ჩამიჩუმიც აღარ ისმოდა, ჩვენ კი ვიყავით ასე გაშეშებული, ერთმანეთისგან ხელის

გაწვდენაზე. მერე იყო და წვივი ამექავა, ოლონდ მაინც არ გავნძრეულვარ; ისე, რა გინდა რა – ახლა ყური მომეფხანა, მერე ზურგიც, ზუსტად ბეჭებშუა. ასე მეგონა, ცოტაც რო ვითმინო, სული გამძვრება-მეთქი. სხვათა შორის, მას მერე ბევრჯერ შემიმჩნევია: სადმე თუ ხარ სტუმრად ან დაკრძალვაზე, ანდა დაძინება გინდა და ვერაფრით ახერხებ – მოკლედ, ყველა იმ შემთხვევაში, ფხანა არანაირად რო არ გამოდის, მაინცადამაინც მაშინ აგექავება მთელი ტანი, ყველგან ერთდროულად. ცოტა ხანში ჯიმი ალაპარაკდა:

– გეკითხები, ვინა ხარ-მეთქი? სად იმალები? შენ მე ყრუ ხო არა გგონივარ? ყველაფერიც გავიგონე! ეხლა მიცქირე რასაც ვიზამ: დავჯდები აქა და მანამ არ მოვიცვლი ფეხს, სანამ ხმას არ გაიღებ...

მართლაც, მოკალათდა მიწაზე, პირდაპირ ჩემსა და ტომს შორის; ზურგით ხეს მიებჯინა, ფეხებიც გაწვართა და ერთის ცერა თითო ლამის ზედ მომადო. მე უკვე ცხვირიც მეფხანებოდა; სიმწრისგან თვალზე ცრემლი მომადგა და მაინც ვერ ვბედავდი მოფხანას; უკვე ნესტოც მექავებოდა შიგნიდან, მერე – ზედა ტუჩიც ამექავა. თითონაც არ ვიცოდი, რა მაჩერებდა ერთ ადგილას; ჩემი საცოდაობა ექვსი თუ შვიდი წუთი გაგრძელდა, მე კი ეს მთლად უსასრულობად მომეჩვენა. უკვე თერთმეტი სხვადასხვა ადგილი მეფხანებოდა; ვიფიქრე, წუთისაც ვეღარ გავძლებ-მეთქი, მარა მაინც დავაჭირე კბილი კბილს, რამე სასწაულის იმედად. მართლაც, ჯიმმა უცებ ჯერ ფშვინვა წამოიწყო, მერე ხვრინვაც გამოურია და ესეც შენი სასწაული – მაშინვე გამიქრა ყველანაირი ქავილი.

ტომმა ნიშანი მომცა – ძლივს გასაგონად გააწვლაპუნა ტუჩები და ჩვენც დაოთხილები, უხმაუროდ გავეცალეთ იქაურობას. ათიოდე ნაბიჯზე გამოვფოფხდით და ტომი

ჩურჩულით მეუბნება: აბა ოინი ის იქნება, მძინარე ჯიმს ხეზე თუ მივაპამთო. არა-მეთქი, დავუშალე; ვაითუ გაღვიძებოდა, ხმაური აეტეხა და მაშინ ჩემ სახლში არყოფნა-საც გაიგებდნენ. მერე ტომი მეუბნება: სანთელები ცოტა მაქვს წამოღებული, იქნებ სამზარეულოში შევპარულიყავი და მარაგი შემევსოო. არც ეს მიჯდებოდა მაინცადამაინც ჭკუაში; ამ ჯერზეც ვუთხარი – ხო შეიძლება ჯიმმა გაიღვიძოს და თავზე წამოგადგეს-მეთქი! მარა ტომს რას გადაათქმევინებდი!.. მოკლედ, სამზარეულოში შევიარეთ, სამი სანთელი დავითრიეთ, ტომმა კი მაგიდაზე საფასურად ხუთი ცენტი დატოვა. როგორც იქნა, ისევ გარეთ გამოვედით; ერთი სული მქონდა, მალე გამოვცლოდით იქაურობას. გაგიგონია?! ტომმა – ჯიმთან უნდა მივხოხდე და რამე ონბაზობა ჩავუტაროო. მეგონა, ლოდინს საშველი არ დაადგებოდა, ისეთი სიჩუმე იდგა და სულიერიც არავინ ჭაჭანებდა ირგვლივ.

მობრუნდა თუ არა ტომი, ბილიკი გადავჭერით, ბალის ღობეს შემოვუარეთ და სახლის გადაღმა წამომართული ბორცვისკენ დავაღერეთ თავი. სანამ წვერზე მოვექცეოდით, ტომმა მითხრა – ჯიმს ქუდი მოვხადე და ზუსტად იმის თავს ზემოთ, ტოტზე ჩამოვკიდეო. მძინარე ჯიმი ერთი კი შეშმუშნულა, ოღონდ არ გაუღვიძია. მერე ჯიმი ყველას უყვებოდა, ალქაჯებმა მომაჯადოვეს, დამბანგეს, მთელ შტატში ზევით-ქვევით მაჭენავეს, ბოლოს ისევ ხის ძირას მიმაგდეს და ქუდიც ხეზე ჩამომიკიდეს – აქაოდა იცოდე, ვისი ნამოქმედარია ეს ყველაფერიო. სხვა დროს კიდე, ამ ამბის მოყოლისას ისიც დაამატა, ჩემს ზურგზე შემომჯდრებმა, მთლად ახალ ორლეანამდე მაჯირითესო. მოკლედ, იმ ღამით მომხდარს ხშირ-ხშირად ყვებოდა, ყოველ ჯერზე მანძილსაც უფრო და უფრო ზრდიდა, სანამ ბოლოს არ

გამოაცხადა: ალქაჯებმა მთელი ქვეყნიერება მომატარეს ჭენებით, სიქა გამაძრეს, ზურგი კი ახლაც უნაგირნადგა- მი ცხენივით მაქვს გადახეხილიო. სხვათა შორის, ამ ყვე- ლაფრით დიდადაც ამაყობდა – ისე აიბზუა ცხვირი, სხვა ზანგებს ბუზის ტოლადაც აღარ მიიჩნევდა. მისი ნაამბო- ბის მოსასმენად იგივე ზანგები, ღმერთმა იცის, საიდან აღარ მოდიოდნენ და ჯიმსაც იმნაირი პატივით ექცეოდნენ, მის სხვა თვისტომს არც არასოდეს ღირსებია. სრულიად უცნობი, უცხო მხარიდან მოსული ზანგები, პირდაფჩინი- ლები მიაჩირდებოდნენ ხოლმე და ისე ათვალიერებდნენ თავფეხიანად, როგორც რამ სასწაულს. საერთოდ, კერიას- თან მიმჯდარ ზანგებს მუდამ სჩვევიათ ალქაჯებზე ლა- პარაკი, ოღონდ იმ ღამის მერე ვისაც უნდა დასცდენოდა სიტყვა რამე მსგავსის თაობაზე, ჯიმი ხმას გააკმენდინებ- და – შენ აბა, ავი სულების რა გაეგებაო და ის ზანგიც წამსვე დარცხვენილი ჩაიგუბებდა ხოლმე პირში წყალს. მა- გიდაზე დანატოვარ ხუთცენტიანსაც აღარ იშორებდა, ზო- ნარზე ჩამოკიდებულს ატარებდა ყელზე, თან გაიძახოდა: ეს ავგაროზი პირადად მთავარმა ეშმამ გადმომცა ხელიდან ხელში; ასე მითხრა, სნეულის განკურნებასაც მოგახერხები- ნებს და თუ დაგჭირდა, ავ სულებსაც გამოგახმობინებს, შენ ოღონდ საჭირო სიტყვები ჩასჩურჩულეო. ერთი ეგაა, ჯიმს არავისთვის გაუმხელია, თუ რა სიტყვები უნდა ეჩურჩულა იმ ხუთცენტიანის გასაგონად, ზანგები კი ოთხივ მხრით დაიარებოდნენ მასთან, არაფერს იშურებდნენ, ოღონდ კი ჯიმს თუნდაც შორიდან დაენახვებინა მათთვის ეს ავგა- როზი. შეხებით კი, ბოდიში – ვერავინ შეეხებოდა, რადგან ეშმას ხელში გახლდათ გამოვლილი. ავსულებთან პირადმა ნაცნობობამ და აღმა-დაღმა ზურგით მათმა ტარებამ ბო-

ლოს ისე გააყოყოჩა ჯიმი, მუშაობასაც თაკილობდა და თითოს თითზე დაკარება აღარ უნდოდა.

ბევრი რო არ გავაგრძელო, მე და ტომი გორაკს თავზე მოვექეცით; მერე ფლატეს მივადექით და იქიდან გადმოვხედეთ ჩვენს პატარა ქალაქს, სადაც სულ სამ თუ ოთხ სახლშიღა ენთო სინათლე – ეტყობა, ავად თუ ყავდათ ვინმე. ზემოდან ვარსკვალავებით მოჭედილი ცა დაგვცეკეროდა, ქალაქის განაპირას კი ფართო, ლამის მთელი მილის სიგანე მდინარე მიედინებოდა დინჯად, მდორედ. გორაკიდან დავეშვით: ჯო ჰარპერს, ბენ როჯერსს და კიდევ ორ-სამ სხვა ბიჭს უნდა შევხვედროდით, ვინც მიტოვებულ დაბახანაში დამალულები გველოდებოდნენ. შორიახლოს დაპმული ნავი ავუშვით და ასე, ორ-ნახევარი მილი ვიცურეთ დინებას მიყოლილებმა, ვიდრე მთისპირა მხარეს, დიდ ნამეწყრალს არ მივადექით და ნაპირზე არ გადავედით.

ხშირ ბუჩქნარში მოვკალათდით და ტომმა ყველას საიდუმლოს შენახვის ფიცი დაგვადებინა; მერედა გვიჩვენა ქვაბულში შესასვლელი, რასაც კიდევ უფრო ხშირი ჯაგნარი ფარავდა. სანთლები ავანთეთ და შიგ შევცოცდით; ორასიოდე ნაბიჯის შემდეგ, ქვაბული თანდათან გაფართოვდა; ტომმა იქაურობა მიათვალ-მოათვალიერა, ცოტა ხანში კი იმ კედელთან ჩაცუცქდა, რომელში გასაძრომსაც უცები კაცი ვერასდიდებით ვერ ივარაუდებდა. ახლა ამ ვინრო ხვრელში შევძვერით და რაღაც ნესტიან, კედლებდაჭირხლულ, ცივ ოთახისმაგვარ ადგილას ამოვყავით თავი; ცოტა სული მოვითქვით თუ არა, ტომმა გამოგვიცხადა:

– მოკლედ, ბიჭებო, დღეიდან ყაჩალობას ვიწყებთ და ამ საქმის მოთავეობას მე ვკისრულობ. ვინც თანახმა ვართ, ფიცი უნდა დავდოთ და ხელიც საკუთარი სისხლით მოვაწეროთ!

აბა, უარს ვინ იქნებოდა. ტომმაც ეგრევე გააძრო ფურცელი, რაზეც წინდანინვე დაეწერა ფიცის სიტყვები და ხმა-მაღლა წაგვიკითხა. ამ ფიცის თანახმად, თითოეული ჩვენ-განი მუდამ მხარში უნდა ვდგომოდით ერთმანეთს, ჩვენი საიდუმლოებები კი ცოცხალი თავით უცხოსთვის არავის-თვის გაგვემხილა; თუკი რომელიმე ჩვენიანს ვიღაც რამეში დაჩაგრავდა, მერე ჩვენ შორის იმას, ვისაც დამჩაგვრელისა და მთელი იმისი ოჯახის ამოწყვეტა დაევალებოდა, იქამდე არ უნდა ჩაედო პირში ლუკმა და იქამდე არ უნდა მოეხუჭა თვალი, სანამ ყველას არ ამოხოცავდა და თითოეულ მათ-განს ჩვენს ნიშნად არჩეულ ჯვარს არ ამოუჭრიდა გულის ფიცარზე. ამ ნიშნის გამოყენების უფლება ჩვენ გარდა არც არავის უნდა ჰქონოდა, ხოლო თუ ვინმე მაინც გაბედავდა ამას, საქმე ჯერ სასამართლოსთან ექნებოდა; იგივეს გა-მეორების შემთხვევაში კი უკვე სიკვდილს ვერ გადაურჩე-ბოდა. რაც შეეხება თავად ჩვენიანებს, საიდუმლოს გამცემს ჯერ ყელს გამოჭრიდნენ, მერე მის გვამს ცეცხლს მისცემდ-ნენ, ფერფლს ქარს გაატანდნენ, სახსენებელს სისხლითვე ამოშლიდნენ საერთო სიიდან, მის სახელს აღარავინ აღა-რასოდეს ახსენებდა და ასე დაწყევლილი, სამარადისო და-ვიწყებისთვის იქნებოდა განწირული.

ამნაირი დამბურძგლავი ფიცი არასოდეს გაგვიგონიაო, ვუთხარით ტომს და ისიც ვკითხეთ, მართლა თუ შენ მოი-გონე თავიდან ბოლომდეო. ტომმა – ზოგი მე, ზოგიც მე-კობრეებსა და ყაჩაღებზე დაწერილ წიგნებში ამოვიკითხეო. მერე ისიც დაამატა, საკუთარი თავის პატივისმცემელ ყვე-ლა ყაჩაღს აქვს ასეთი ფიცი დადებულიო.

ზოგმა ისიც თქვა, საიდუმლოს გამცემი ბიჭების ოჯახე-ბის ამოწყვეტაც არ იქნებოდა ურიგოო; ტომმა აზრი მოიწო-

ნა, მაშინვე ფანქარი მოიმარჯვა და ეს მუხლიც იქვე გაა-შანშალა ფიცის ფურცელზე.

ამ დროს ბენ როჯერსი უუბნება – კი მარა, აგერ ჰაკ ფინს ამქვეყნად არავინ აბადია და მაგის საქმე როგორ იქნებაო?

– როგორ, მამა ხომ ყავს?! – ჰკითხა ტომმა.

– ეგ კი, მარა იმას სად გინდა მიაგნო? ადრე, გალეშილი მთვრალი ღორებთან ერთად ეგდო ხოლმე ტალახში, ოლონდ წელინადზე მეტია, ჩვენს მხარეში აღარ გამოჩენილა.

კარგა ხანს იკამათეს – ხან ასე შეატრიალეს, ხან ისე, ბოლოს კი სულაც სიიდან ამოშლა დამიპირეს, აქაოდა ოჯახი თუ არა, ვიღაც მაინც უნდა ყავდეს ყველა ჩვენ-განს იმისთანა ახლობელი, მოკვლა შეიძლებოდეს, თორემ დიდი უსამართლობა გამოვა და სხვებსაც გული დაწყდება-თო. თითქოს სათქმელიც აღარაფერი დარჩა, ვერავინ ვეღა-რაფერი მოიფიქრა და ისხდნენ ასე, ხმაგაკმენდილები. მეც ძლივს ვიკავებდი ცრემლს, მარა უცებ გონება გამინათდა, გამოსავალი ვიპოვე და ბიჭებს მისს უოთსონი გავახსენე – ის შეგიძლიათ მოკლათ-მეთქი. ამას ყველა უცებვე დაყა-ბულდა: აი ეგ ივარგებს და ჰაკიც ჩვენთან რჩებაო, – გაი-ძახოდნენ.

მერე ყველამ ქინძისთავით დაიჩვლიტა თითები, სისხ-ლით ხელის მოსაწერად და მეც დავსვი ჩემებური ნიშანი ფურცელზე.

– აბა ახლა ისიც ვთქვათ, რა უნდა ვაკეთოთ ხოლმე! – საქმეზე გადავიდა ბენ როჯერსი.

– ძარცვა-გლეჯისა და ხოცვა-ულეტის მეტი არც არაფე-რი, – მიუგო ტომმა.

– მოიცა და, სახლები უნდა გავძარცვოთ, საქონელი მო-ვიტაცოთ თუ...